

B. Kaskötő Marietta

„Daloljatok az Úrnak!” – az 1938-as Nemzetközi Eucharisztikus Kongresszus fennmaradt zenei hangfelvételei a cecilianizmus magyarországi áramlatának tükrében¹

A 19. és 20. század fordulóján virágzó egyházzenei reformtörekvések magyarországi platformján az 1897-ben megalakult Országos Magyar Cecília Egyesület [a továbbiakban OMCE] újjászervezésének időszakában új egyházzenei generáció jelent meg, fokozatos szemléletváltást hozva magával. A Cecília-mozgalom 1926 és 1931 közé tehető második hullámának idején az aktuális nemzetközi reformok kritikai szemlélettel nyugvó, szakmai szempontok mérlegelésével történő befogadása és a magyarországi ceciliánusok külföldi kapcsolatrendszerének átalakulása együttesen vezetett ahhoz a koncepcióváltáshoz, amelynek hozadékaként az (egyház)zeneoktatás és a kántorképzés, valamint a liturgikus gyakorlat előadástechnikai és kompozíció-technikai síkján egyaránt jelentős változások mutatkoztak.

A ceciliánus törekvések között kiemelt helyet betöltő egyházzenei egység ideája tökéletesen egybevágtott a kor egyházpolitikai szemlélete által közvetített, a magyar katolikusságot az Oltáriszentség misztikuma által egyesíteni akaró képpel: jól dokumentálják ezt az 1938. május 25. és 29. között megrendezett első magyarországi Eucharisztikus Kongresszus Előkészítő Főbizottsága által közreadott emlékkönyv pátosszal teli sorai is, amelyek szerint „az egész egyházzenei Magyarország” részese volt a nagyszabású rendezvény körüli munkálatoknak.² A nemzeti összetartozás eszméjének jegyei olvashatók ki az előkészítő tárgyalások kapcsán rekonstruálható, Serédi Jusztinián hercegprímás által képviselt vezérelvekből is: az időzítés háttérében ugyanis a Szent István-év apropója állt, amint arra a Kongresszus rendezési jogának megszerzésével kapcsolatos értesülésekből következtethetünk.³ E reprezentatív keretek között megrendezett ünnepségsorozat addig nem látott lehetőségeket kínált a hazai és a nemzetközi egyházzenei élet színterein egyaránt az OMCE által közvetített, folyamatos ellenállásba ütköző reformtörekvések stabilizálására: míg a magyar egyházzenei praxis tekintetében a reformintézkedések minden addiginál nagyobb lehetőséget magában rejtő demonstratív eszközét, addig a nemzetközi recepció vonatkozásában a reformok eredményes magyarországi kivitelezésének indikátorát, a bizonyítás vissza nem térő alkalmát láthatták a mozgalom képviselői a Kongresszus zenei eseményeiben.

Mindehhez az aktuális egyházi vezetés magatartása is ideális körülményeket teremtett. Mi sem prezentálhatná jobban az akkori egyházi előjárók befogadó álláspontját, mint az a Nagyméltóságú Püspöki Kar által 1937. március 17-én hozott határozat, amelynek értelmében a zenei rendezés feladata az Országos Magyar Cecília Egyesület hatáskörébe került.⁴ Ezáltal a

¹ *A Zene és zeneélet a 20. századi Magyarországon* címmel megrendezett zenetudományi konferencián 2021. május 6-án elhangzott előadás szerkesztett változata.

² Serédi Jusztinián–Bangha Béla–Czapik Gyula et al.: *A XXXIV. Nemzetközi Eucharisztikus Kongresszus Emlékkönyve* (Budapest: Szent István Társulat, 1938), 44–45.

³ Gergely Jenő: „A háttér: a katolicizmus helyzete az 1930-as években”, in Uő.: *Eucharisztikus világkongresszus Budapesten – 1938* (Budapest: Kossuth Kiadó, 1988), 37–62., 47–48. Vö. Gergely Jenő: „»Viharfelhők alatt«: világkongresszus és világpolitika”, in Uő.: i.m., 63–89., 67.

⁴ Pantol Márton: „Népének a kongresszuson”, *Magyar Kórus* 8/31 (1938. ősz): 580–585., 580.

Kongresszus előkészítő szerveként működő Művészeti Bizottságon belül maguk a Harmat Artúr elnökletével felállított Zenei Albizottság tagjai is az OMCE tisztikarából kerültek ki.

Az 1938-as rendezvénysorozat zenei mozzanataiba mostanáig jobbra csak a fennmaradt sajtóértesülések leírásai nyújtottak betekintést, ám amint arra a közelmúltban végzett kutatások során fény derült, az Országos Széchényi Könyvtár Zeneműtárának állományában három források csoport, a Marton-Bajnai Gyűjtemény, Sebestyén János hagyatéka és Kiss Gábor Zoltán hagyatéka részeként is értékes, unikális jelentőségű hangfelvételek őrződtek meg. E hangzó források felvonultatására vállalkozik az Országos Széchényi Könyvtár gondozásában a Szabó Ferenc János szerkesztésével előkészületben lévő, „*Eritis mihi testes*”. Az 1938-as budapesti Nemzetközi Eucharisztikus Kongresszus hangfelvételei munkacímét viselő kiadvány.⁵ A felvételek eredete szerint három források csoportba – Radiola-lemezek, Patria-hangfelvételek és Makai István hangmérnök rádiófelvételei – rendezhető anyag zenei részletein keresztül jól dokumentálhatók a korabeli egyházzenei élet jellemző, ideológia és praxis között húzódó ellentmondásai. A puritán egyszerűsége törekvő gregorián dallamok, olykor modális harmóniak felé közelítő népénekkíséretes és a későromantika keserű, érzelmektől túlfűtött hangzásvilágát idéző, zenekart, kórust és szólistákat egyaránt foglalkoztató motetták és misetételek részletei remekül prezentálják ugyanis az 1930-as évek magyar katolikus egyházzenei életének eklektikus vonásait.

A felvételeken közreműködő előadók köre a főváros azon együtteseit és egyházzenei foglalta magába, akik valamilyen formában kapcsolatban álltak a Magyar Kórus világi- és egyházzenei kontextusban egyaránt otthonosan mozgó képviselőivel. A ceciliánus egyházzenei reform korabeli hangversenyéletre gyakorolt hatása ugyanis éppoly jelentős mértékben érvényesült, mint a világi zene területén valójában az 1920-as évek végén megjelenő Éneklő Ifjúság mozgalomé: mindkét áramlat számos *a cappella* együttes létrejöttét váltotta ki, ezáltal megteremtve az említett megmozdulások gyakorlati bázisát. A korszak kiemelkedő jelentőségű, Radiola-felvételeken közreműködő együttesei között szerepelt az 1926-ban létesült zeneakadémiai egyházzene tanszak növendékeiből alakult férfi- és vegyeskari kamaraegyüttes, szintén a tanszak egykori növendékeként végzett Forrai Miklós és Laskó Emil énekegyüttese, a Ranolder Intézet kórusa, feltehetően Csorda Mária Romána nővér irányításával, a budapesti Szilágyi Erzsébet leánygimnázium növendékeiből alakult együttes Sztojanovits Adrienne vezetésével, valamint a budapesti Bencés és a Ciszterci Gimnázium növendékeinek énekegyüttese. A felvételek szólószámainak előadói Székelyhidy Ferenc, a Magyar Királyi Operaház örökös tagja, Molnár Imre, az egyházzene tanszak magánének tanára és Kertész Gyuláné voltak. Mindazonáltal a felvételeken közreműködő, a kíséretet feltehetően harmóniumon megszólaltató előadók személye a lemezcímkék hiányos adatolása miatt nem azonosítható teljes bizonyossággal.⁶ Szintén mindössze a felvételek matricaszámok által felállítható sorrendisége alapján azonosíthatók az előadóegyüttesek azokban az esetekben, így

---

⁵ Szabó Ferenc János (szerk.): „*Eritis mihi testes*”. Az 1938-as budapesti Nemzetközi Eucharisztikus Kongresszus hangfelvételei. *Sound Recordings of the 1938 International Eucharistic Congress. Tonaufnahmen der 1938 Eucharistischer Weltkongress* (Budapest: Országos Széchényi Könyvtár [előkészületben]).

⁶ Papp Géza, a *Magyar Kórus* hasábjain 1938 őszén megjelent, a Kongresszus zenei eseményeit összegző cikke szerint a zenei rendben és műsorismertetőikben is jellemzően elmaradt az orgonán közreműködők név szerinti megemlézése. Papp Géza: „Elmélkedés a XXXIV. Nemzetközi Eucharisztikus Kongresszus Zenei Rendjéről”, *Magyar Kórus* 8/31 (1938. ősz): 589–591., 591.

például az 575. és 576. matricaszámú korongon, ahol egyazon lemezoldalon több együttes is szerepel, de jellemzően csak az első tétel közreműködői kerülnek a lemezcímkén feltüntetésre.

Az egyházzenei reformtörekvések összefonódva az 1938-as év előkészületeivel pedagógiai aspektusú kezdeményezéseket váltottak ki: míg a regionális intézkedések szintjén a hitoktatásba integrálták a rendszeres népénektanítást,⁷ addig 1938 márciusától – előbbi kiegészítendő – heti egy alkalommal a rádió kongresszusi énekórákat közvetített a Budai Szent Cecília Kórus közreműködésével.⁸

E körülmények egyben új lehetőséget kínáltak a mozgalom haladó szemléletű képviselői számára az egyházi körökben addig jobbra elmarasztalt, Harmat Artúr és Sík Sándor nevéhez köthető, 1931-ben megjelent, *Szent vagy, Uram! – Ősi és újabb egyházi énekkincsünk tára* [a továbbiakban SzVU] című gyűjteményes kiadvány repertoárjának legitimálásához.⁹ A már említett, 1937. márciusi püspökkari értekezleten elfogadásra került ugyanis az az új elemi iskolai tanterv, amely már a SzVU alapján tartalmazta a tanítandó népénekek dallamát és szövegét.¹⁰ Ennek jegyében öt kongresszusi zenei eseményhez¹¹ 23, az új tantervbe is felvett SzVU-ének került kiválasztásra.¹² E mozzanat különösen fontos jelentősége abban állt, hogy a népénektárra a magyar egyházzene haladó szemléletű reformerei az egyházzenei élet minőségi megújulásának zálogaként tekintettek, mivel a népénekrepertoár uniformizálásában a reformfolyamat fontos mérföldkövét vélték felismerni.¹³ Jóllehet a Kongresszus szervező bizottságának tagjai jelentős kihívással találták magukat szemben, amikor az ellenzők tábora által kiváltott vitás kérdések feloldására vállalkoztak. Jól prezentálják e körülményeket a Zenei Albizottság főtitkárának és az OMCE központi igazgatójának, Pantol Mártonnak alábbi, a kongresszus előkészületeire visszaemlékező sorai is a *Magyar Kórus* 1938. őszi lapszámában: „Sok meddő vitatkozás, az énekek többszöri átcsoportosítása után végül az illetékes Hitbuzgalmi Bizottság mégiscsak első [énekrendi] tervzetünknel kötött ki. Csak a gregorián énekek estek áldozatul. Egyedül a *Tantum ergo* maradt meg. A többi elvetették, hogy »úgysem lehet annyi újat megtanítani.«”¹⁴

Miként az idézett sorok is sugallják, a Zenei Albizottság tagjai – nyilvánvalóan pedagógiai érvektől vezéreltetve – úgy vélték, hogy az akkori viszonyok közepette célravezetőbb, ha új, dallamukban és szövegükben egyaránt egységes népénekek kerülnek betanításra, „mintsem közismert, de rossz és különböző ritmusban begyökerezett énekek”.¹⁵

Az oktatás hatékonyságának fokozására, szemléltető eszközként, a Magyar Kórus és a Radiola kooperációjának eredményeként készült el a 15 lemezen 61 liturgikus zenei tétel

⁷ Gergely, i.m., 97.

⁸ Pantol, i.m., 582.

⁹ Harmat Artúr–Sík Sándor: *Szent vagy, Uram! – Ősi és újabb egyházi énekkincsünk tára* (Budapest: Magyar Kórus, 1931).

¹⁰ Pantol, i.m., 580.

¹¹ Az ifjúság szentmiséje, a férfiak szentségimádása, a dunai körmenet, a szárazföldi záró körmenet, a Szent István-mise és körmenet. Pantol, i.h.

¹² Pantol, i.h.

¹³ A 19–20. század fordulóján fogant elhatározás első állomását, amely az addigi egyházzenei repertoár minőségi és zeneileg igényes megújítását, illetve szelekcióját célozta meg, az Országos Magyar Cecília Egyesület 1926-os újra alakulását követő intézkedése jelentette. Harmat Artúr vezetésével ugyanis 1927-ben népénektár-bizottság került felállításra. N.N.: „Intézőbizottsági ülés”, *Katholikus Kántor* 15/2 (1927. február): 37.

¹⁴ Pantol, i.m., 581.

¹⁵ Pantol, i.m., 580.

magában foglaló sorozat.¹⁶ Ezen túlmenően pedig az egységes betanítás felügyelése céljából a többszólamú énekek kapcsán Bárdos a fővárosi egyházi énekkarokat látogatta, míg Werner Alajos, az akkorra már egyházzenei körökben elismerésnek örvendő szombathelyi énekegyüttes, a Schola Sabariensis karnagyaként a Kongresszus zenei műsorán szereplő gregorián dallamok betanulási folyamatát segítette az ország valamennyi szemináriumában.¹⁷

Az említett Radiola-felvételeken zavarba ejtő módon – ismeretlen okokból kifolyólag – azonban nem került rögzítésre az énekrend teljes anyaga: annak 25. és 27. számú tétele (lásd az 1. táblázatot) nem szerepel a korongokon. E lemezeken összesen 25 szám kapott helyet az énekrendből: a SzVU-ból származó népénekek mellett két gregorián tétel, valamint a *Pápai himnusz* és a Koudela Géza által Bangha Béla szövegére komponált *Kongresszusi himnusz* – utóbbi a Liszt Ferenc Zenekar¹⁸ közreműködése okán a sorozat unikális felvétele (lásd a 2. táblázatot). A sorozat népénekeinek csoportja további 36, szintén a Harmat–Sík népénektárból merített tétellel egészült ki – igazolva, hogy hosszútávú, a kongresszuson túlmutató célok motiválták az alkotókat.

SzVU-szám	Cím	Énekrend sorszáma	Tematika az Énekrend/SzVU-beosztása szerint	Felvétel adatai (katalógus- és matricaszám, előadó)
297	<i>Igaz hitnek plántálója</i>	Énekrend (25)	A Szent István-jubileum énekei	Nincs
-	<i>Christus vincit!</i> <i>Christus regnat!</i>	Énekrend (27)	Krisztus Királyköszöntő, a római hivatalos <i>Liber Cantus</i> ból	Nincs

1. táblázat

A 34. Nemzetközi Eucharisztikus Kongresszus énekrendjének és a Radiola-sorozat hangfelvételeinek összevetése – részlet

Míg a közreadás során kapott katalógusszám (ER 1–15) kapcsán nem fedezhető fel tartalmi-logikai koncepció, addig az egyes matricaszámok által képzett alcsoportokon belül már egy, az adott tételek liturgikus funkciója szerinti rendezési elv nyomai rajzolódni kezdenek. Ily módon – a SzVU felosztása nyomán – megkülönböztethetjük többek között az Oltáriszentségről szóló énekek, a miseénekek, valamint a magyar szentek köréhez,¹⁹ a Szent István-jubileumhoz, illetve Jézus és Mária alakjaihoz, továbbá a nagyböjti, a húsvéti és a pünkösdi időszakhoz

¹⁶ Kertész Gyula: „Musica sacra – géppel!” *Magyar Kórus* 8/29 (1938. tavasz): 544–545. Vö. Pantol, i.h.

¹⁷ Papp, i.m., 328.

¹⁸ Feltehetően az 1921–1946 között működő katolikus egyetemi és főiskolai hallgatók szövetségének, a Foederatio Americana 1935-ben alakult együttesére utalhat a lemezcímken szereplő előadói megjelölés, amely végzett és negyedéves zeneakadémistákat gyűjtött egybe. Lásd a „Foederatio Americano [sic] zenekarának kérvénye” tárgyu, Com. 181/1934/35. iktatószámú, a Liszt Ferenc Zeneművészeti Főiskola igazgatóságának címzett levél tartalmát. Gábor Ágnes–Szirányi Gábor: „Dohnányi Ernő iratok a Liszt Ferenc Zeneművészeti Egyetem Levéltárában I. rész, 1927–38”, in Sz. Farkas Márta–Kiszely-Papp Deborah (szerk.): *Dohnányi Évkönyv 2003* (Budapest: MTA Zenetudományi Intézet, 2004), 327–389., 338. Vö. Diós István: „Foederatio Americana”, in Diós István–Viczián János (szerk.): *Magyar Katolikus Lexikon. III. Kötet* (Budapest: Szent István Társulat, 1997), 720.

¹⁹ Szent Imre, Szent Gellért, Szent László, Szent Erzsébet.

kötődő népénekek csoportjait. A szelekció kiindulópontját, túl azon, hogy a szerkesztők igyekeztek egy, a teljes egyházi évet felölelő válogatást nyújtani, az egyes tételek – így például a SzVU 63. és 284. számú, *A keresztfához megyek* és a *Boldogasszony Anyánk* kezdetű énekei esetében bizonyosan – akkori popularitásának mértéke is képezte.²⁰

Szintén a távlati célokot előtérbe helyező koncepció nyomai rekonstruálhatók a felvételeken megjelenő előadói gyakorlat vizsgálata során: a ceciliánus egyházzenei reformideál körvonalazódik a sorozatban szereplő két gregorián tétel *a cappella* előadói olvasatában, amelyek közül csupán a hanglemezen sorrendben előrébb álló *Veni creator* kap – feltételezhetően a hangadás problémáját kiküszöbölendő – rövid hangszeres bevezetőt. Az azt követő, *attacca* kapcsolódó *Tantum ergo* tétel már nélkülöz mindennemű instrumentális közreműködést. A felvételeken megszólaló népénekek előadása során a SzVU letétjeit vették alapul az előadók: az aktuálisan közreműködő apparátus – kórus, hangszerkíséret, szólóének – kínálta lehetőségek kihasználásával a népénekek három kivételtől eltekintve jellemzően egyszólamú,²¹ harmónium-kísérettel ellátott dallamai hol *tutti*, hol szólóének formájában csendültek fel, de többször találkozhatunk Molnár Imre és Székelyhidy Ferenc felvételei között rezponzorikus előadói olvasattal is. Kuriózumként hathat a lemezen szereplő népénekek hallgatása közben egy, a harmónium-kísérettel együttesen megszólaló fúvós instrumentum alkalmazása néhány pre-, illetve postludium esetében. Habár a lemezcímkék hiányos adatsorai ezúttal sem nyújtanak támpontot a hangszer és játékosának biztos azonosításához, a jellegzetes hangszín okán valószínűsíthetően klarinéton szólalnak meg a népénekek dallamai az érintett helyeken.²² A fúvóshangszer közreműködését bevonó zenei rendezői koncepció háttérében akár praktikus okok is állhattak: elképzelhető ugyanis, hogy a Kongresszus szabadtéri rendezvényein alkalmazott fúvószenekari kíséret hangzásával igyekeztek a készítők ily módon megbarátkoztatni a hallgatóságot, amely megoldással a magas költségeket produkáló elektromos orgonát váltották ki a szervezők.²³

Míg a Radiola lemezek a Kongresszus előkészületeibe nyújtanak betekintést, addig a már említett két másik forráscsoport révén, a Patria gramofonlemezeken és a Makai István otthoni hangfelvételein keresztül megőrződött részletek a Kongresszus eseményeiből adnak ízelítőt. A Patria-lemezek *Emlékek* címmel kereskedelmi forgalomban is megjelent korongja teljes zenei tételek sorát vonultatja fel. Első lemezoldalon egy, a Kongresszus ismételtén visszatérő számait tartalmazó válogatás – a Sugár Viktortól, illetve Koudela Gézától származó *Harsonajelek*, a *Kongresszusi himnusz* és szintén Koudela letétjében a *Christus vincit* kezdetű köszöntő – hallható a Központi Papnevelő Intézet férfikarának és az Operaház fúvóegyüttesének előadásában. A második oldal válogatás a kongresszusi énekrend központi sodrását képező népénekrepertoárból. E felvételek interpretációs szempontból a szélsőséges dinamikai és tempóváltások, valamint az elnyújtott frazírozás nyomán sok esetben meglehetősen teátrális előadói olvasatot közvetítenek, jól prezentálva a korabeli egyházzenei közízlés jellegzetesnek mondható vonásait. Az *attacca* kapcsolódó tételek változatos apparátussal, hol

²⁰ Balogh György: „Egyházi ének. Az új egyházi énektárhoz”, *Egyházi lapok* 55/3 (1932. március): 78–79.

²¹ Kivételt csupán a Szilágyi Erzsébet Gimnázium előadásában megszólaló *Angyaloknak királynéja, Ó Jézus, emlékeznél rád* és *Zengjünk Jézus szent Nevének* vélhetően Bárdos Lajostól, illetve Sugár Viktortól származó többszólamú feldolgozásai képeznek.

²² Kiemelt köszönet illeti Virágh András Gábort, aki az érintett felvételek hangszinanalízise során értékes meglátásaival segítette az azonosítás folyamatát.

²³ Pantol, i.m., 583.

orgonakísérettel, hol fúvószenekari előjátékkal ellátva, míg a *Boldogasszony Anyánk* többszólamú letéte esetén rövid orgonabevezetőt követően a *cappella* szólalnak meg. Különösen figyelemre méltó a lemez zárószámaként felcsendülő *Pápai himnusz* orgonát, fúvóegyüttest és kórust egyszerre megszólaltató, valószínűsíthetően Koudela hangszerelését tolmácsoló felvétele, amely triumfáló végkicsengéssel zárja a hangfelvételek sorát.

A Radiola és a Patria stúdió-körülmények között készített lemezeivel szemben a Makai-hagyatékban megőrződött felvételek a Kongresszus élőközvetítéseiből adnak ízelítőt. Jóllehet a felhangzó részletek középpontjában ezúttal túlnyomórészt a tisztán szöveges természetű anyagok állnak, a jellemzően ezek háttérében felhangzó, epigramma tömörségű zenei kivágatok mégis páratlan módon dokumentálják e nagyszabású rendezvénysorozat miliójét. A rövid zenei részletek azonosításához az elsődleges kiindulópontot a *Magyar Kórus* 1938 őszi lapszámának mellékleteként megjelent zenei rend kínálja. Az ezzel történő összevetés eredményeként megállapítható, hogy Pacelli bíboros Mátyás templomi köszöntéséről őrződött meg a legtöbb zenei részlet.²⁴ Az ünnepség kezdetét dokumentáló, 1938. május 23-i közvetítés alatt Sugár Viktor *Harsonajelek*, valamint Koudela Géza *Ecce Sacerdos* című kompozíciójának második szövegsora hallható a Budavári Koronázó Főtemplom Ének- és Zenekarának előadásában Sugár Viktor vezényletével. Ám a feltehetően szintén Sugár által megszólaltatott orgona pre- és postludium nem azonosítható teljes bizonyossággal. Egy másik, vélhetően a Mátyás templomi köszöntés végéről való közvetítésben P. Szabó Polikárp *Tu es Petrus*ának részletei hallhatók. Mindössze egy néhány másodpercnyi zenei részlet hangzik fel a Kongresszus május 25-i, Hősök terén tartott hivatalos megnyitójáról, ahol a *Pápai himnusz*ből és a *Veni Creator* kezdetű gregorián himnuszából csendül fel egy-egy rövid taktus a magyarországi papnövendékekből alakult kórus előadásában.²⁵ A felsoroltakon túl, szintén a Makai-felvételek részét képezi még egy Kyrie- és egy Gloria-részlet is, ám ezek azonosítása további kutatásokat tesz még szükségessé.

A vizsgált felvételek kapcsán összességében elmondható, hogy a megőrződött anyag egyház-, kultúr- és köztörténeti vonatkozásban egyaránt rendkívül értékes adalékokat közvetít az utókor számára. Fontos kiemelni, hogy a felsorolt kompozíciók, zenei részletek többségében, a jelenlegi ismeretek szerint, a korabeli szerzői- és/vagy előadói olvasat kizárólagos dokumentációiként kell e hangzó forrásokra tekintenünk. A felvételek alapján levonható következtetések tehát jelentős mértékben hozzájárulnak a zenetudomány múlt századforduló egyházzenei praxisáról kialakított képének – stílári, esztétikai és intézménytörténeti aspektusú – további árnyalásához. E megbízható és hiteles forrásokon keresztül ugyanis betekintés nyílik abba a komplex, szakrális és művészeti törekvésektől egyaránt átítatott milióbe, amit a 34. Nemzetközi Eucharisztikus Kongresszus eseményeihez kapcsolódó reprezentatív ünnepségsorozat közvetített résztvevői felé.

²⁴ N.N.: „A XXXIV. Nemzetközi Eucharisztikus Kongresszus Zenei Rendje”, *Magyar Kórus* 8/31 (1938. ősz): 1–8. [külön számozott oldalakon]

²⁵ Vö. *Zenei Rend*, i.m., 4.

SzVU-szám	Cím	Énekrend sorszáma	Tematika az Énekrend/SzVU-beosztása szerint	Felvétel adatai (katalógus- és matricaszám, előadó)
-	<i>Veni Creator Spiritus</i>	Énekrend (1)	A Szentlélek segítségül hívása	ER 8/ matr. 628.; Főiskolai Egyházi kamarakórus, harmónium
-	<i>Tantum ergo Sacramentum – Genitori</i>	Énekrend (2)	Korális himnusz az Oltáriszentségről	ER 8/ matr. 628.; Főiskolai Egyházi kamarakórus
280/B	<i>Győzelemről énekeljen</i>	Énekrend (3)	Kongresszusi himnusz	ER 2/ matr. 592.; Főiskolai Egyházi Kamarakórus, Liszt Ferenc Zenekar
275	<i>Hol Szent Péter</i>	Énekrend (4)	Pápai himnusz	ER 2/ matr. 608.; Főiskolai Egyházi Kamarakórus, harmónium
143	<i>Előttem, Jézusom, leborulok</i>	Énekrend (5)	Énekek az Oltáriszentségről	ER 3/ matr. 607.; Főiskolai Egyházi Kamarakórus, harmónium
112	<i>Ez nagy szentség valóban</i>	Énekrend (6)		ER 7/ matr. 604.; Laskó Emil énekegyüttese, harmónium
113	<i>Édes Jézus, neked élek</i>	Énekrend (7)		ER 5/ matr. 610.; Budapesti Bencés gimnázium növendékei, harmónium
114	<i>Égből szállott szent kenyér</i>	Énekrend (8)		ER 4/ matr. 609.; Főiskolai Egyházi Kamarakórus, harmónium

116	<i>Imádlak, nagy Istenség</i>	Énekrend (9)	ER 4/ matr. 605.; Laskó Emil (szólóének és harmónium)
119	<i>Leborulva áldlak, láthatatlan Istenség</i>	Énekrend (10)	ER 1/ matr. 576. Budapest VI. Váci úti polgári leányiskola növendékei, harmónium
126	<i>Ó áldott szent Istenem</i>	Énekrend (11)	ER 1/ matr. 576. Zeneművészeti Főiskola Egyházzene tanszakának növendékei, harmónium
127	<i>Ó szentséges, ó kegyelmes</i>	Énekrend (12)	ER 7/ matr. 604.; Kertész Gyuláné (szólóének), Laskó Emil (harmónium)
129	<i>Szent vagy, Uram</i>	Énekrend (13)	ER 4/ matr. 605.; Laskó Emil Énekegyüttese, harmónium
150	<i>Uram Jézus! Légy véltünk</i>	Énekrend (14)	ER 1/ matr. 575.; Budapest VI. Váci úti polgári leányiskola növendékei, harmónium
134	<i>Üdvözlégy, Krisztusnak</i>	Énekrend (15)	ER 15/ matr. 667.; Molnár Imre (szólóének), harmónium, klarinét
135	<i>Üdvözlégy, ó drágalátos</i>	Énekrend (16)	ER 4/ matr. 609.; Főiskolai Egyházi Kamarakórus, harmónium

136	<i>Üdvözlégy Oltáriszentség!</i>	Énekrend (17)	ER 5/ matr. 606.; Laskó Emil Énekegyüttese, harmónium
142	<i>Zálogát adtad, ó Jézus</i>	Énekrend (18)	ER 14/ matr. 663.; Forrai Miklós énekegyüttese, harmónium
123	<i>Most lett a kenyér</i>	Énekrend (19)	ER 3/ matr. 607.; Főiskolai Egyházi Kamarakórus, harmónium
220	<i>Áldozattal járul hozzád</i>	Énekrend (20)	ER 9/ matr. 623. Laskó Emil énekegyüttese, harmónium
229	<i>Kezdődik az ének</i>	Énekrend (21)	ER 1/ matr. 575.; A Zeneművészeti Főiskola Egyházzene tanszakának növéndékei, harmónium
293	<i>Isten, hazánkért térdelünk</i>	Énekrend (22)	ER 2/ matr. 608.; Főiskolai Egyházi Kamarakórus, harmónium
284	<i>Boldogasszony Anyánk</i>	Énekrend (23)	ER 6/ matr. 611. Molnár Imre (szólóének), a Budapesti Bencés gimnázium növéndékei, harmónium
294	<i>Ah, hol vagy magyarok Tündöklő csillaga</i>	Énekrend (24)	ER 6/ matr. 613. Molnár Imre (szólóének), harmónium
296	<i>Magyarok fénye, ország reménye</i>	Énekrend (26)	ER 6/ matr. 613. Molnár Imre

				(szólóének), a Budapesti Bencés gimnázium növéndékei, harmónium
--	--	--	--	---

2. táblázat

A 34. Nemzetközi Eucharisztikus Kongresszus énekrendjének és a Radiola-sorozat hangfelvételeinek összevetése – részlet